

Володимир БУГРОВ,
кандидат філософських наук, професор,
ректор Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Ксенія СМІРНОВА,
докторка юридичних наук, професорка,
проректорка з науково-педагогічної роботи (міжнародне співробітництво)
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЄВРОПЕЙСЬКІ ФОРМИ ОБ'ЄДНАННЯ УНІВЕРСИТЕТІВ — ІНСТРУМЕНТ ОСВІТНЬОЇ ДИПЛОМАТІЇ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті йдеться про ініціативу створення Європейського освітнього простору. Проаналізовано конкурсні можливості, умови та результати програми «Erasmus+» 2021–2027 років. Розкрито поняття та функції альянсів університетів. Висвітлено новітні форми інтернаціоналізації в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка. Акцентовано на вагомій ролі освітньої дипломатії після повномасштабного вторгнення РФ в Україну, зокрема для українських закладів вищої освіти через європейські форми об'єднання університетів.

Ключові слова: Європейський освітній простір, ініціатива «Європейський університет», альянси, твінінгове партнерство, програма «Erasmus+», альянс EUniWell.

26 вересня 2017 року в Сорбонні Президент Франції Емманюель Макрон висловив власний погляд на «справді європейські університети» у своїй промові щодо майбутнього Європи. За кілька місяців Єврокомісія висунула пропозицію створити Європейський освітній простір (ЄОП), інтегруючи ідею Макрона в ширший проєкт.

На Гетеборзькому саміті в листопаді 2017 року лідери Європейського Союзу обговорили майбутнє освіти і культури як рушіїв створення робочих місць, економічного зростання, соціальної справедливості та досвіду європейської ідентичності. Зокрема, Європейська комісія представила своє бачення ЄОП до 2025 року.

Одним із його аспектів є створення мережі закладів вищої освіти з усієї Європи, щоб європейські університети світового рівня могли безперешкодно співпрацювати, навіть попри кордони.

За підсумками саміту Європейська рада закликала держави-члени, Раду ЄС та Єврокомісію зміцнити стратегічне партнерство між ЗВО Євросоюзу та сприяти створенню до 2024 року 20 європейських університетів, які стануть амбасадорами університетів у всьому Євросоюзі. Це також дасть змогу студентам закінчувати навчання, поєднуючи семестри в декількох країнах ЄС, і позитивно впливатиме на міжнародну конкурентоспроможність європейських університетів.

2018 року Рада Європейського Союзу визнала, що європейські університети мають потенціал до значного підвищення мобільності; сприяють якості та вдосконаленню освіти і досліджень через зміцнення зв'язку між навчанням, дослідженнями, інноваціями та передаванням знань; демонструють переваги багатомовного навчання, визнання кваліфікацій і розробку спільних освітніх та дослідницьких проектів і програм.

Європейська комісія оголосила конкурс пропозицій у 2019, 2020, 2022 та 2023 роках, де було відібрано загалом 50 альянсів із залученням 430 європейських установ.

Ініціатива «Європейські університети», яку спільно розробили ЗВО, студентські організації, держави-члени та Єврокомісія, відповідає на цей заклик. Спираючись на прогрес на початковому етапі, вона тепер є невід'ємною частиною програми «Erasmus+» 2021–2027 років¹.

Європейські університети також є флагманською ініціативою Європейської стратегії для університетів, амбіція якої — створити до середини 2024 року 60 європейських університетів та залучити більш як 500 ЗВО.

Щоби цього досягнути, на 2021–2027 роки заплановано фінансування «Erasmus+» на рекордну суму — 1,1 млрд євро. Виділені кошти мають підтримати ці нові альянси, які згодом повинні покращити якість і конкурентоспроможність європейської вищої освіти.

¹ Тип проекту: Європейський університет (KA2. «European University»).

Макс. розмір гранту: 3,24–14,40 млн євро (залежить від типу і складу партнерства).

Співфінансування: асоційовані партнери можуть брати участь у заходах проекту власним коштом.

Співпраця в межах альянсу відбувається на основі пріоритетів, визначених за умовами конкурсу, та передбачає: розроблення спільних програм і сертифікатів, узгодження освітніх програм; втілення

програми мобільності для науковців, академічного персоналу та студентів; публікування спільних видань; реалізування дослідницьких проектів; організацію спільних заходів, літніх шкіл тощо.

Українські ЗВО у статусі асоційованих партнерів проектів коштів не отримують.

Проте в межах міжінституційних угод із партнерами альянсів можуть одержувати кошти для участі в діяльності альянсів за напрямом «Міжнародна академічна мобільність» (International Credit Mobility (ICM), KA1). Для цього важливо, щоб університет із ЄС доопрацював свої проекти ICM та узгодив зі своїм Національним агентством «Еразмус+».

Дослідницьку діяльність європейських університетів фінансуватиме Європейська ініціатива досконалості в межах «Horizon Europe».

Конкурс пропозицій програми «Erasmus+» 2019 року увійшов до Ключової дії 2 (Key Action 2): співпраці для інновацій та обміну передовим досвідом, дії «Європейські університети», за допомогою якої було обрано перші 17 альянсів європейських університетів. Участь узяли 114 ЗВО з 24 держав-членів.

У конкурсі пропозицій 2020 року було відібрано 24 нові партнерства, до яких залучено 165 установ із 26 держав-членів та інших країн-учасниць програми.

Із 2022 року діє 44 європейські університети, до яких залучено майже 340 ЗВО і в столицях, і у віддалених регіонах 31 країни, зокрема у всіх державах ЄС, Ісландії, Норвегії, Сербії і Туреччині.

Комісія ЄС також оголосила, що з новим конкурсом пропозицій «Erasmus+» 2022 року альянси можуть приймати асоційованих партнерів із країн-учасниць Болонського процесу, як-от Велику Британію, Україну, Швейцарію.

Через співпрацю з майже 1300 асоційованими партнерами — неурядовими організаціями, підприємствами, містами, місцевими і регіональними органами влади — європейські університети здатні значно підвищити якість і обсяг вищої освіти в Європі.

Новий конкурс пропозицій «Erasmus+» 2023 року продовжив ініціативу «Європейські університети» з рекордним загальним бюджетом на суму 387,2 млн євро.

У межах конкурсу було охоплено дві теми: «Інтенсифікація попереднього поглибленого інституційного транснаціонального співробітництва» та «Розвиток нового поглибленого інституційного транснаціонального співробітництва».

Діяльність європейських університетів охоплює місії всіх ЗВО щодо освіти, досліджень, інновацій та служіння суспільству. Ці альянси мають різноманітні моделі системної, структурної та сталої транснаціональної співпраці, які підвищують якість, результативність, привабливість і міжнародну конкурентоспроможність вищої освіти в Європі на користь студентів і персоналу, водночас поширюючи демократичні цінності [1].

Європейські університети — це транснаціональні альянси, що проводять просвітницьку діяльність «університетів майбутнього» у сфері інтернаціоналізації, пропагують європейські цінності й ідентичність, революціонізують якість і конкурентоспроможність європейської вищої освіти.

Щоби зробити цей значний крок уперед, ініціатива пропонує європейським університетам можливість для підтримання різноманітних моделей співпраці через конкурси пропозицій «Erasmus+».

Альянси:

- залучають партнерів з усіх типів ЗВО й охоплюють широку географію всієї Європи;
- базуються на спільно передбаченій довгостроковій стратегії, яка зосереджена на стійкості, досконалості та європейських цінностях;
- пропонують навчальні програми, орієнтовані на студентів, що їх спільно реалізують у міжуніверситетських кампусах. Різні студентські організації можуть створювати власні програми та відчутти переваги мобільності на всіх рівнях навчання;
- приймають підхід, заснований на викликах, згідно з яким студенти, науковці та зовнішні партнери матимуть змогу співпрацювати в міждисциплінарних командах задля розв'язання найбільших проблем, з якими сьогодні стикається Європа.

Європейська комісія оприлюднила результати конкурсу «Erasmus+» за 2023 рік для ініціативи «Європейські університети», яка сприяє співпраці між ЗВО, оголосивши про приєднання семи нових альянсів.

Відповідно до пресрелізу, що його опублікувала 3 липня 2023 року Єврокомісія, разом із новими європейськими інституціями загалом альянсів уже 50. Вони охоплюють більш як 430 ЗВО в 35 країнах.

Уперше ЗВО Західних Балкан, не пов'язані з програмою «Erasmus+», мали можливість подати заявку на конкурс як повноправні партнери.

Як постійні партнери участь у цьому конкурсі беруть такі країни Західних Балкан: Албанія, Боснія і Герцеговина, Північна Македонія, Сербія, Чорногорія. Комісія зазначає, що університет Боснії і Герцеговини є учасником престижної ініціативи вперше [2].

Повномасштабне вторгнення РФ на територію України зумовило активне використання потенціалу міжнародної співпраці для підтримання та функціонування університетів України. Однією з таких новітніх форм інтернаціоналізації стала можливість взаємодії українських університетів з альянсами європейських університетів, що почалася з перших тижнів збройної агресії Росії. Київський національний університет імені Тараса Шевченка підтримав ці пілотні процеси і почав активізувати таку співпрацю. Свідченням цього стала ініціатива твінінгового партнерства альянсів європейських університетів з українськими, яку він організував та координував. Її започатковано EPICUR Alliance and European Universities Alliances Forum FOR-EU1 & FOR-EU2 та офіційно розпочато на засіданні Єврокампусу у Версалі 30 червня 2022 року.

Ініціатива ґрунтується на об'єднанні переважної більшості альянсів європейських університетів, які фінансує Європейський Союз у межах програми «Erasmus+», щоби висловити свою повну солідарність і рішучу готовність допомогти українським колегам, студентам та навчальним

зкладам пережити війну та в майбутньому завершити їхню інтеграцію в Європейський освітній простір і Європейський Союз.

Це ініціатива «bottom-up», спрямована на посилення європейських скоординованих дій щодо підтримання всіх рівнів (від студентів до викладачів і дослідників, від кафедр чи факультетів до керівних органів університету) всіх установ, що формують українську вищу освіту. Було підписане спільне звернення українських університетів та альянсів [3].

КНУ імені Тараса Шевченка як зачинатель та флагман цієї ініціативи в Україні вже отримав членство в EUniWell Alliance (European University for Well-Being) [4], що поглиблює інтернаціоналізацію вищої освіти.

Альянси можуть залучати ЗВО з країн-учасниць Болонського процесу як асоційованих партнерів. У межах конкурсу впродовж 2023 року до альянсів приєдналося майже 30 ЗВО України [5].

Європейський тренд об'єднання європейських альянсів активно впроваджують в Україні, зокрема як інструмент освітньої дипломатії [6].

У день Європи 2023 року Президент України Володимир Зеленський узяв участь у заході «Europe Unity For Well-Being», який ініціював КНУ імені Тараса Шевченка в межах альянсу європейських університетів EUniWell. Глава Української держави присвятив свій виступ сміливості, адже вона є завжди важливою: в житті людини, держави, всього Європейського континенту. «Чи були б ми тут сьогодні, якби 80 років тому вільні народи світу не проявили достатньої сміливості, щоб знищити зло нацизму? Очевидно, якби тоді виник дефіцит сміливості, сьогодні нас би тут не було», — сказав Володимир Зеленський. Відповідаючи на запитання студентів, президент наголосив, що нині українці в боротьбі з росією відстоюють європейські цінності, тож Україну можна вважати опорою демократичного світу.

«Україна — це стіна між абсолютною автократією й демократією. І тому ми повинні вистояти. Для того, щоб у майбутньому бути справді опорою потужної та незалежної Європи. Тому й тримаємо цю стіну міцно», — наголосив президент.

На переконання Глави Держави, європейці також мають усвідомити, що громадяни України, хоч і були колись в СРСР, за своєю суттю — європейці, сповідують такі самі цінності і, найголовніше — захищають їх сьогодні. Саме тому громадяни країн ЄС мають і далі підтримувати Україну й допомагати в боротьбі з російським агресором [7].

7–8 лютого 2024 року в Брюсселі пройшла зустріч координаторів європейських університетів. 150 учасників з 50 альянсів, представники Європейської комісії і Європейського виконавчого агентства з освіти та культури (EACEA) взяли в ній участь. Під час відкритого обговорення намагалися зрозуміти можливості та виклики, з якими стикаються альянси

європейських університетів. ЕАСЕА надала рекомендації та чітку структуру для ефективного управління грантами. В межах заходу провели кілька сесій нетворкінгу. До того ж представники альянсів мали змогу поділитися передовим досвідом під час секційних сесій, створивши простір для спільного обміну ідеями.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка представляла проректорка з міжнародного співробітництва Ксенія Смирнова з виступом на секції «Спільна робота в альянсі — можливості та виклики для різних учасників, обмін думками та подолання спільних перешкод». Було проаналізовано основні напрями співпраці українських університетів у межах діяльності європейських альянсів. Розкрито головні виклики, пов'язані з реалізуванням взаємодії з альянсами європейських університетів [8].

1. European Commission (2022) *Opening of 2023 Erasmus+ European Universities call comes with record budget*. Available at: <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/news/opening-of-2023-erasmus-european-universities-call-comes-with-record-budget>
2. Erudera News (2023) *2023 Erasmus+ Call: Seven New European University Alliances Join*. Available at: <https://erudera.com/news/2023-erasmus-call-seven-new-european-university-alliances-join>
3. Erasmus Office in Ukraine (2022) *Statement on twinning partnership between Ukrainian and European universities*. Available at: https://erasmusplus.org.ua/images/phocadownload/infodays/Statement_Ukraine_082022.pdf
4. EUniWell (2022) *EUniWell welcomes Taras Shevchenko National University of Kyiv*, 9 August. Available at: <https://www.euniwell.eu/news-events/euniwell-welcomes-taras-shevchenko-national-university-of-kyiv>
5. European Commission (2023) *Erasmus+: New funding for European Universities alliances boosts cooperation in higher education*. Available at: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/news/erasmus-new-funding-european-universities-alliances-boosts-cooperation-higher-education-2023-07-03_en
6. Смирнова К. Науково-освітня дипломатія в умовах воєнного стану в Україні як інструмент публічної дипломатії // Україна дипломатична. Київ, 2022. Вип. 23. С. 442–449.
7. Захист і свобода — це пряий результат сміливості — Володимир Зеленський поспілкувався зі студентами Альянсу європейських університетів EUniWell // Президент України Володимир Зеленський. Офіційне інтернет-представництво. 9 травня 2023. URL: <https://president.gov.ua/news/zahist-i-svoboda-ce-ptyamij-ryezultat-smilivosti-volodimir-ze-82793?fbclid=IwAR3GM4do8GORzufHO5Tjg47fE5hjch7ntg81MkKLS11EY7oz3jG-3GaCnFw>
8. European Commission (2024) *European Universities Coordinators' Meeting*. Available at: <https://www.europeanuniversitiesmeeting2024.eu/en>

Volodymyr BUHROV,
*PhD in Philosophy, Full Professor,
Rector of Taras Shevchenko National University of Kyiv;*

Kseniia SMYRNOVA,
*Doctor of Law, Full Professor,
Vice-Rector for Education (International Affairs)
of Taras Shevchenko National University of Kyiv*

EUROPEAN FORMS OF UNIVERSITY ALLIANCES AS AN INSTRUMENT OF EDUCATIONAL DIPLOMACY IN UKRAINE

Abstract. The article describes the initiative of establishing the European Education Area. It is indicated that the European Commission presented its vision of the European Education Area by 2025, an important aspect of which is the creation of a network of top European universities to enable seamless cooperation, even across borders.

The concept and functions of university alliances are explained. It is noted that European universities are transnational alliances engaged in educational activities of the ‘universities of the future’ in the field of internationalisation, promoting European values and identity, revolutionising the quality and competitiveness of European higher education. The activities of European universities encompass the missions of all higher education institutions in terms of education, research, innovation and service to society.

Moreover, the competitive opportunities, conditions and results of the Erasmus+ programme 2021–27 are comprehensively analysed. The article highlights the latest forms of internationalisation at Taras Shevchenko National University of Kyiv. In particular, the university supported pilot processes of cooperation with alliances of European universities and began to intensify such cooperation. For example, the university organised and coordinated the initiative of twinning partnerships between alliances of European and Ukrainian universities.

The conclusions emphasise the important role of educational diplomacy after the full-scale invasion of Ukraine by Russia, in particular the contribution of Ukrainian higher education institutions through European forms of university alliances.

Keywords: European Education Area, European University Initiative, alliances, twinning partnerships, Erasmus+ programme, EUniWell alliance.